

1344 Legenden om Sancta Margaretha

Stjørdals segl bygger på legenden om Sancta Margaretha, og motivet fremstiller helgenen Sancta Margaretha som stikker en korsstav inn i munnen på en linnorm. Hun var en høybåren kvinne som led martyrdøden omkring år 300, og har derfor også fremstått som helgenen og beskytter av kvinner i barsel. En kopi av hennes helgenstatue står i Værnes kirke, og det er trolig at kirka ble viet til denne helgenen.

Margaretha var født i Antiokia omkring 300 e.Kr, og var datter av en hedensk prest. Hennes mor døde på barselseng. Margaretha ble oppdratt hos en amme. Hun fikk der høre om de kristnes lidelser gjennom den forfølgelse de ble gjenstand for. Tidlig våknet en higen i Margaretha etter å få martyrkronen for Kristi skyld.

15 år gammel gjeter hun sauene. Da kommer den romerske prefekt Olybrius, og han begjærer henne straks. Margaretha nekter og blir kastet i fengsel. Rettergangen er hård. Hun blir pisket og stukket med spyd, men bli helbredet igjen ved bønnens makt. Nå ber hun til Gud at han må fremvise hennes egentlige fiende. Da viser det seg en drageskikkelse. Han åpner sitt gap og vil sluke henne, men Margaretha tryller frem en korsstav, som hun stikker i gapet på dragen. Dragen sprekker, og hun er reddet.

Men en stund etterpå viser det seg en annen djevel, nå i en mannsskikkelse som smiskende vil forføre henne til å synde. Margaretha får da styrke fra Gud - og så sier den eldste latinske versjon: «*Tunc Sancta Margarita virgo comprehendit demonem per capillos suos, defixit eum in terra, et posuit pedem suum dextrum super cervicem eius*», - hvilket skulle bety: «*Da griper Sancta Margaretha djevelen i håret og kaster ham til jorden, og setter sin høyre fot på hans nakke...*» - (Mrk: Dette kalles den andre sekvens i sagnet, og er en direkte beskrivelse av Sancta Margaretha-figuren i Værnes kirke.)

Etter enda en rekke pinsler beslutter Olybrius at Margaretha skal henrettes. Før Margaretha legger hodet på blokken ber hun en bønn om tilgivelse for dem som behandler henne grusomt. Hun ber også om lykke for de som reiser et minne eller en kirke til ære for hennes martyrium, - og fremfor alt ber hun for alle kvinner i barnsnød. (*Dette har plassert henne blant de spesielle nødhjelperne i den katolske helgenrekken*). Etter henrettelsen blir hun båret til himmels av englene.

Setningen i legenden, hvor St.Margaretha **ber om lykke** for de (Stjørdalingene) som reiser en kirke til ære for hennes martyrium,- er verdt å merke seg da den utgjør hovedpoenget i den ulogikk som svært mange knytter til linnormen sett i relasjon til kommunevåpenet. Dette igjen ut i fra setningen i legenden hvor Margaretha ber om at Gud må fremvise hennes egentlige fiende, underforstått: dragen (linnormen).

Mrk: I sagnet omtales dyret som en drage (4 bein), mens det i seglet er avbildet en linnorm (2 bein). Dette skyldes trolig det faktum at i skriftspråket differensierte man lite, og «drage» fremstod som en fellesbenevnelse for alle tilsvarende skapninger.

År 1250 Margaretha-skulpturen i Værnes kirke

Gjengitt fra boka «Værnes kirke 900 år».

Den eneste skulpturen av helgener som finnes i Værnes kirke er en kopi av Sancta Margaretha. Originalen finnes sammen med flere skulpturarbeider fra Værnes i Videnskapsselskapets museum. Kopien er niddid nøyaktig og mesterlig skåret av treskjærer Zakarias Nyheim Hansen fra Lånke. Den ble gitt til kirken av Stjørdal Kirkeforening i 1965, og står nå i nordre alternisje. Originalen er antagelig fra slutten av 1200-tallet. Den viser en rank kvinneskikkelse med krone på hodet. Under sine føtter har hun en mannsskikkelse som ligger med bøyde knær. Underarmene er nå brukket av, men de har vært rettet beint fremover. Helgenstatuer var oftest praktfullt malt og forgylte. På originalen av Sancta Margaretha finnes enda svake spor av hvitt innerst i draktens folder. Det har vært reist tvil om Værnesstatuen er Sancta Margareta, da alle sær-kjenntegn er borte. For at det ikke-leskyndige legfolk skulle kjenne de enkelte helgener fra hverandre, ble de utstyrt med spesielle kjenntegn (attributter). Det var helst gjenstander som hadde en tilknytning til helgenens egen martyrlgende. Det kunne være et sverd, et kors, en bok, en kvernstein o.s.v. - Sancta Margarethas attributter er nesten alltid et kors eller en korsstav og noen få ganger en palmegren. Da hendene ble brukket av, forsvant også attributtene.

Når en kjenner til den vekt og betydning som ble tillagt et segl i middelalderen, så er det historisk helt urimelig om ikke den samme helgen også skulle finnes i fylkets hovedkirke. Om Værnesstatuen har hatt en korsstav i hånden, så må den ha hatt et støttestpunkt nede ved sokkelen. På originalstatuen er det tydelig en liten halvkuleformet grube ved hennes høyre fot. Det kan ikke bety annet enn at en eller annen stavformet gjenstand har hatt sitt støttestpunkt her. Men hvorfor har kunstneren gjengitt Margarethafiguren uten dragen som var det helt vanlige? Det finnes mange hundre avbildninger av Margaretha etter legendens *første sekvens* med linnormen. Men om vi kan gå ut i fra at Værnesstatuen er en Margaretha, så er det en stor sensasjon. Det er nemlig den **eneste** kjente Margaretha-skulptur med motiv fra legendens *annen sekvens* hvor djevelen viser seg som en mannsskikkelse.

Sancta Margaretha fra Værnes kirke.
Helgenstatue fra Værnes kirke ca. år
1250. Høyre hånd med korsstaven er
brukket av.

Annet kommunevåpen?

Svært mange legger ikke skjul på at de kunne tenkt seg at kommunen hadde valgt et annet kommunevåpen, eksempelvis Sancta Margaretha i en eller annen form. Det ville ha styrket og gjenspeilt mødrene og kvinnene i samfunnet. Disse fortjener mer enn noen andre å bli symbolisert gjennom tiltenkt verdighet. Det er ikke for mange kvinner i våre våpen eller som helgener. Mange synes ikke linnormen hverken er pen eller tilknyttet særlig **verdighet**. Det beklagelige er nemlig bruk av ordet «*verdighet*», og en noe panisk og forenklet symbolisering i form av «*det godes tjeneste*». La legenden få være i fred. Forsett gjerne med linnormen som våpen, men da med linnormen som det den i realiteten er, nemlig en **attributt** - og kun det. Vi

må enkelt og greitt tone ned symbolikken. Når en ser at Stjørdal kommune skriver "lindorm" med d, kan en lure på om det dreier seg om et nytt eller tilpasset sagn!

Mange stiller spørsmål rundt prosessen og logikken ved valg av kommunevåpen. Men når valget engang er tatt, må vi trolig ha respekt for det og for våpenet generelt. Vi må opparbeide stolthet for oss selv, kommunen, vår historie og vårt kommunevåpen. Det binder bygdene og folket sammen. Skal vi lykkes i så måte må vi se på **vår** linnorm som kun en attributt relatert til seglet.